

16. Справа “Козачек проти України” (заява N 29508/04) [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_196

17. Case of Alpatov and others v. Ukraine (Application No 7321/05 and 107 other applications) [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://caselaw.echr.globe24h.com/0/0/ukraine/2012/12/18/case-of-alpatov-and-others-v-ukraine-115304-7321-05.shtml>

18. Справа “Зубко та інші проти України” (Заяви NN 3955/04, 5622/04) [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_014

19. Справа “Дубенко проти України” (Заява № 74221/01) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1156853901>

20. Violations by article and by states: years 1959 – 2013 [Електронний ресурс] / European court of human rights // European court of human rights web-site. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf

21. Violations by article and by states: year 2013 [Електронний ресурс] / European court of human rights // European court of human rights web-site. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf

УДК 347.734

Оксін В. Ю., здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання банківської системи

В статті на основі правової думки вчених в галузі адміністративного права та діючого законодавства опрацьовані основні аспекти зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи, окреслено напрямки розвитку цього виду діяльності в сучасній Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, об'єкт, банківська система, банки, легалізація, ліцензування, нагляд.

В статье на основе правовой мысли ученых в области административного права и действующего законодательства проработаны основные аспекты зарубежного опыта административно-правового регулирования банковской системы, намечены направления развития этого вида деятельности в современной Украине.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, объект, банковская система, банки, легализация, лицензирование, надзор.

In article on the basis of legal thought scientists in the field of administrative law and current legislation worked out the main aspects of foreign experience of administrative and legal regulation of the banking system, and outlined the prospects of development of this kind of activity in Ukraine.

Key words: administrative regulation, the object, the banking system, the banks, legalization, licensing, supervision.

Актуальність теми. Україна прагне стати правовою та соціальною державою, що ефективно захищає права і свободи своїх громадян, а в сучасних умовах дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи набуває неабиякого значення.

Науковий та практичний інтерес являє собою вивчення сучасної банківської системи,

особливо зараз під час гострих трансформаційних перетворень в нашій державі, в підтвердження цьому ми спостерігаємо нестабільність національної валюти, ліквідацію банків тощо. Наведені обставини ще раз вказують на необхідність дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи.

Стан дослідження. До спорідненої проблематики звертали свої погляди такі вчені, як Я.О. Берназюк [1], М.В. Старинський [2], С.І. Лужковська [3], І.А. Шамрай [4], О.П. Орлюк [5], О.М. Селезньова [6], Т.А. Латковська [7], Г.Ю. Шемшученко [8] та багато інших вчених, проте до особливостей зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи вони безпосередньо не торкалися.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі діючого законодавства та думок на цю проблематику вчених виявити прогресивні положення зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи та необхідність імплементації цих норм в сучасне правове поле нашої держави з урахуванням національної специфіки.

Ще також завдання цієї статті лежить у площині визначення основних недоліків організації здійснення адміністративно-правового регулювання банківської системи, через призму сучасної ситуації, що є в нашій державі.

Виклад основного матеріалу. Наукові дослідження в сфері фінансів мають тривалу історію, і більшість теоретиків вважає початком економічної науки працю Адама Сміта "Дослідження про природу та причини багатства народу", яка була опублікована у 1776 р. З того часу фінанси поступово зайняли провідне місце в дослідженнях представників різних галузей науки [9, с. 18].

На погляд І. Я. Хитри банківські установи, з початку свого еволюційного розвитку, є одними з найстаріших і найбільших за активами фінансових посередників. Основна функція банків полягала у наданні механізму платежів для здійснення розрахунків та клірингових операцій, що сприяло розвитку торгівлі товарами й послугами, яка переживала на той час період бурхливого розвитку. Під поняттям банку слід розуміти фінансово-кредитну установу, яка виступає посередником щодо виконання комплексу функціональних обов'язків грошового характеру: мобілізацію коштів, здійснення розрахунків між економічними суб'єктами, надання їх у позичку [10, с. 7].

На погляд В. І.Олефіра , Ю. В.Гридасова , А. А. Іванищука С. О.Короєда адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [11, с. 323-324].

Система елементів адміністративно-правового регулювання (стадій правозастосування та правоохоронної діяльності): норми адміністративного права, їх зовнішнє вираження – джерела адміністративного права; принципи адміністративного права; тлумачення норм адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права; індивідуальні акти суб'єктів публічної адміністрації; форми діяльності суб'єктів адміністративного права; методи адміністративного права; адміністративно-правові режими; адміністративні процедури; ефективність адміністративно-правового регулювання [11, с. 323-324].

Тепер ми перейдемо більш детально до адміністративно-правового регулювання банківської системи.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» встановлюється напрями адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації щодо забезпечення діяльності банківської системи: державна реєстрація банків; здійснення державне

регулювання діяльності банків в адміністративній формі; здійснення банківського нагляду, метою якого є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках; деякі адміністративні вимоги щодо відносин банків з клієнтами, а саме право клієнта на інформацію, гарантування вкладів фізичних осіб; обов'язки банку щодо збереження банківської таємниці; питання запобігання легалізації грошей, набутих злочинним шляхом; зобов'язаний подавати Національному банку України фінансову і статистичну звітність щодо роботи банку, його операцій, ліквідності, платоспроможності з метою оцінки його фінансового стану; адміністративні процедури здійснення перевірки банків на місцях інспекторами чи аудиторами, призначеними НБУ; застосування заходів адміністративного впливу до банків, зокрема: скликання загальних зборів, спостережної ради, правління банку для прийняття програми його фінансового оздоровлення; застосування заходів адміністративного примусу до банків: накладення штрафів; примусова реорганізації банку; призначення тимчасової адміністрації; примусова ліквідації банків; адміністративні процедури оскарження рішень НБУ [12].

О.В. Прилуцький, вважає, що у стабільному функціонуванні банків і банківської системи України важливу роль відіграє банківський нагляд, спрямований на зміцнення надійності банківської діяльності, на попередження їх банкрутств. Банки, що перебувають у стані фінансової скрути за ініціативою НБУ або заявою кредиторів можуть бути ліквідовані. Практика банківського нагляду показує, що здебільшого ліквідація банків відбувається за ініціативою НБУ. У підтримці та зміцненні законності в банківській сфері помітна роль належить правовим заходам впливу. Залежно від конкретного виду скоеного правопорушення до порушників – фізичних осіб застосовуються адміністративні, дисциплінарні, чи кримінальні-правові заходи впливу. Юридична відповідальність може застосовуватися і до банків – як юридичних осіб [13].

Найбільш досконала система органів управління і контролю за банківською діяльністю склалася у Франції. Відповідно до чинного законодавства поряд з Банком Франції до органів банківського контролю і управління відносяться: Національна кредитна рада; Комітет по банківській регламентації; Комітет кредитних установ [14].

Далі в ракурсі нашого дослідження ми детальніше розглянемо їх повноваження.

Національна кредитна рада, яка виступає посередником у процесі функціонування банківської і фінансової систем. з питань банківської діяльності вона консультується з Урядом Франції та має право виносити попередження, а також порушувати розслідування зловживань. Вона щорічно надає Президенту і Парламенту Республіки доповідь про стан функціонування банківської і фінансової системи країни. Згідно з Законом "Про банки" до її складу входять представники адміністрації, парламенту, ділових кіл, профспілок, кредитних установ та експерти [14].

Комітет по банківській регламентації, що розробляє та приймає нормативні акти з питань правового регулювання діяльності кредитних установ і затверджує обов'язкові для кредитних установ економічні нормативи та порядок ведення бухгалтерського обліку та звітності [14].

Комітет кредитних установ, що видає акти застосування права, які мають індивідуальний характер, займається також реєстрацією кредитних установ, жорстко контролює законність їх створення. До його складу входять Міністр економіки і фінансів, Управляючий банком Франції, Голова Банківської комісії, представник Французької асоціації кредитних установ, представник профспілки службовців, два незалежні спеціалісти в галузі економіки і права [14].

В системі контролюючих органів Франції за банківською діяльністю особливе місце займає Банківська комісія. Основним її завданням є забезпечення безпеки французької банківської системи. Вона має незалежну адміністративну компетенцію, до складу якої входять управляючий Банком Франції, директор Казначейства, Державний радник, радник Касаційного суду, а також двоє фахівців, які обізнані в галузях права та економіки [14].

В Італії адміністративно-правове регулювання банківської системи є багатоаспектним. Крім Центрального банку, його здійснює Міжміністерський комітет, який очолює Міністр фінансів. Комітет несе відповідальність, в основному за дотримання законності у сфері кредитної політики і за стан захисту ощадних банків. Основні принципи нагляду за банківською діяльністю сформульовано в Законі Італійської Республіки “Про банки”, який прийнято у 1993 р. В ньому визначено статус органів банківського і фінансового нагляду та процедури його здійснення, зокрема Національна комісія по контролю за фінансовими компаніями і фондовою біржею, яка контролює діяльність кредитно-фінансових установ на ринку цінних паперів [14].

Дослідивши певні особливості адміністративно-правового регулювання банківської системи Італії та Франції тепер ми перейдемо до дослідження особливостей США.

Свої особливості мають й органи нагляду та регулювання банківської діяльності в США. Банківська система в цій країні контролюється і регулюється як Федеральним урядом, так і урядами Штатів. Це положення впливає із закону, що уповноважує виконавчий орган уряду видавати ліцензії та встановлювати норми і правила, яких повинні дотримуватись банківські організації. Більш того, виконавчий орган, що видає ліцензії, наділений правом проведення ревізії цієї банківської установи [14].

Для цього кожен штат має одного банківського контролера, а у Федеральному уряді функціонує Управління Контролера Державного обігу (УКДО). Його основним завданням є регулювання банківської діяльності, проведення ревізій в банківських установах. Крім того, з метою страхування депозитів юридичних та фізичних осіб в банках, контролю за діяльністю таких банків створено Федеральну корпорацію страхування вкладів (ФКСВ). У свою чергу Рада директорів Федеральної Резервної Системи встановлює правила діяльності банківських холдінгових компаній та іноземних банків у США. Функціонує також Управління контролю ощадних кас країни [14].

У Сполучених Штатах Америки комерційні банки відносяться до найбільш контрольованих сфер підприємницької діяльності. Лише окремі області ділової активності перевіряються так часто і так ретельно як банки. Пильний контроль відображає суспільну природу банків, що зберігають вклади мільйонів громадян країни. Тим самим інтереси банків тісно переплітаються з інтересами суспільства. Тому належне виконання банками найважливіших суспільних функцій само по собі передбачає необхідність постійного державного регулювання їх діяльності [14].

Висновки. В ході дослідження даної наукової статті ми зупинили свою увагу на адміністративно-правовому регулюванні банківської системи в таких країнах, як США, Італія та Франція, відзначили позитивні особливості.

Підсумовуючи все викладене вище, слід зазначити, на наш погляд, що дослідження особливостей зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи слід продовжувати в подальшому, воно може допомогти, під час позитивних змін в країні, але, звичайно, позитивні тенденції з інших держав слід запозичувати з урахуванням національної специфіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берназюк Я.О. Банки як суб'єкти податкових правовідносин: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Я.О. Берназюк ; Держ. податк. адмін. України. Нац. акад. держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2004. — 20 с.
2. Старинський М.В. Банки як учасники адміністративно-деліктних відносин у сфері банківської діяльності: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / М.В. Старинський ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2009. — 19 с.
3. Лучковська С.І. Правові основи валютного контролю: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.І. Лучковська ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 20 с.
4. Шамрай І.А. Правові основи створення фінансових установ в Україні та ліцензування їх операцій: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.А. Шамрай; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2007. — 20 с.
5. Орлюк О.П. Правові проблеми організації та діяльності банківської системи України: Автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О.П. Орлюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2003. — 39 с.
6. Селезньова О.М. Систематизація банківського законодавства як шлях удосконалення фінансово-правового регулювання банківської діяльності в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.М. Селезньова ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2009. — 20 с.
7. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Т.А. Латковська ; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2008. — 36 с.
8. Шемшученко Г.Ю. Фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г.Ю. Шемшученко ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. — К., 2005. — 20 с.
9. Орлюк О. П. Правові проблеми організації та діяльності банківської системи України : дис. ... доктора. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / О. П. Орлюк — Харків, 2003. — 505 с.
10. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Я. Хитра. — Київ, 2011. — 16 с.
11. Адміністративне право України : підручник / [Галуцько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короєд С. О.] — Херсон : ХМД, 2013. — Т.1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс. — 393 с.
12. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30.
13. Прилуцький О.В. Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Прилуцький ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 20 с.
14. Зарубіжний досвід державного контролю за банківською діяльністю: [Електронний ресурс] / Фінансово-кредитна та банківської сфери. — 5 червня 2014. — Режим доступу : [ile:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Rar\\$EX00.528/.html](file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Rar$EX00.528/.html) — Назва з екрану.

